

MARX'IN DEVRİM STRATEJİSİ VE SÖMÜRGELER

Aydınlık Gazetesi, 20 Mart 2018

Yıldırım Koç

2018, Marx'ın doğumunun 200. yıldönümü. Bu büyük devrimcinin sömürgelere yaklaşımı önemliydi.

Marx'ın kafasındaki devrim stratejisi yaşanan koşullara ve Marx'ın dünyadaki gelişmeleri kavrayışına bağlı olarak evrim geçirdi ve bu süreçte sömürgelerin bu devrim stratejisi açısından önemi de değişti.

1852'YE KADAR SÖMÜRGELER YOK

1849 ve hatta 1852 yılına kadarki ilk dönemde, önce İngiltere'de ve ardından özellikle 1848-49 yıllarında kıta Avrupası'nda işçi sınıflarının büyük mücadeleleri söz konusuydu. Bu dönemde Marx ve Engels açısından sömürgelerin dünyadaki sosyalizm mücadelesinde bir rolleri ve etkileri yoktu; sömürgeler tümüyle edilgen konumdaydılar. Hatta, Marx ve Engels'e göre, sömürgecilik, dünyanın tarihsel olarak geri bölgelerini ilerletme ve çağdaşlaştırma gibi bir işlev de yerine getiriyordu.

SÖMÜRGELERİN İŞLEVİ BATI'DAKİ KRİZİ DERİNLEŞTİRMEK

1849-1853 yıllarından yaklaşık 1857-58 yıllarına kadarki ikinci aşamada, Marx'ın gözünde sömürgeler, Avrupa'daki ekonomik ve siyasal krizi derinleştirecek ve hatta kriz tetikleyebilecek bir etmendi. Marx, Avrupa'da yeni bir devrimci dalganın yeni bir ekonomik krizin sonucunda oluşacağını düşünüyor ve bu krizin ortaya çıkması ve/veya derinleştirilmesinde Hindistan ve Çin'deki ayaklanmaların etkili olabileceği değerlendirilmesini yapıyordu. Bu yıllardaki yazılarında Hindistan ve Çin'e eğilmesi, bu ülkelerdeki sömürgecilik karşıtı mücadeleden çok, bu ülkelerdeki gelişmelerin Avrupa ve özellikle İngiltere'deki etkileri nedeniyledi. Çin'deki Taiping ayaklanmasına (1851-1864) ve Hindistan'daki 1857-58 Sepoy ayaklanmasına bu gözle yaklaşıyordu.

BATI'DAKİ DEVRİMİN YOLU SÖMÜRGELERİN BAĞIMSIZLIĞINDAN GEÇİYOR

Marx'ın devrim stratejisinde üçüncü aşama 1857-58 yıllarından 1872 yılına kadarki dönemde, İngiltere'de devrimin yolunun sömürgelerin bağımsızlığından ve I. Enternasyonal'in girişimlerinden geçtiği görüşünü benimsemesidir. İngiltere'deki devrim de Avrupa'nın diğer ülkelerini etkileyecekti. Artık sömürgelerin rolü İngiltere'deki krizi derinleştirmekle sınırlı değildi. Sömürgeler var olduğu sürece İngiltere'de devrim olanaksızdı. Çin ve Hindistan'daki ayaklanmaların başarısızlıkla sonuçlandığı koşullarda, Marx'ın umudu artık İngiltere'nin en eski sömürgesi olan İrlanda'nın bağımsızlık mücadelesindeydi. 1864 yılında Birinci Enternasyonal'in kurulması ve çalışmaları da Avrupa'daki devrim umutlarını artırmaktaydı. Ancak I. Enternasyonal sömürge sorunuyla hiç ilgilenmedi. Bu dönem, İrlanda'daki devrimci hareketin yenilgisi, 1871 Paris Komünü sonrasında Avrupa'da yaygınlaşan ve özellikle I. Enternasyonal'i hedef alan gerici dalgası ve I. Enternasyonal'in 1872 Lahey Kongresinde örgütün merkezinin ABD'ye taşınmasıyla son buldu.

BATI'DA DEVRİM BEKLENTİSİ GÜNDEMDE DEĞİL

Marx'ın 1872 yılı sonrasındaki yaşamı ise, Avrupa işçi sınıflarından umudunu kestiği bir dönemdir. 1873-1896 döneminde kapitalizmin ilk küresel ekonomik krizi yaşandı. Ancak sömürgelerin gelişmiş kapitalist ülkelerce paylaşılması ve emperyalist döneme geçiş, gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıflarını sistemle bütünleştirdi. Marx umudunu Avrupa dışındaki ülkelerdeki gelişmelere kaydırıldı; Rusya'ya, ABD'ye ve sömürgelere umut bağladı. Ayrıca, ilginç bir biçimde, Rusya, Çin ve Hindistan'daki köy komünleriyle ilgilenmeye başladı. 1875 yılında yazdığı *Gotha Programının Eleştirisi* kitabından başka kitap yazmadı. Bu kitap da ancak 1891 yılında, ölümünden 8 yıl sonra basılabildi.